

UOT 004.9(738):351/354

Yusifov F.F.

AMEA İnformasiya Texnologiyaları İnstitutu, Bakı, Azərbaycan

farhadysuifov@gmail.com

İNFORMASIYA CƏMIYYƏTİNİN MONİTORİNQİ: MÖVCUD PROBLEMLƏR VƏ ONLARIN HƏLLİ YOLLARI

Məqalədə informasiya cəmiyyətinin ölçülməsi problemləri, mövcud vəziyyət şərh olunmuş və bu sahədə beynəlxalq təcrübə araşdırılmışdır. E-dövlətin konseptual arxitekturası və monitoring sisteminin yaradılmasına dair təkliflər verilmişdir.

Açar sözlər: informasiya cəmiyyəti, elektron dövlət, elektron hökumət, monitoring, elektron hazırlıq indeksi

Giriş

Dövlət idarəçiliyində səmərəliliyin və İKT-nin müxtəlif sahələrdə istifadə səviyyəsinin monitorinqi üçün kompleks indikator sisteminin yaradılması məsələsi, onların praktiki tətbiqinin metodologiyası 1990-cı illərin sonlarında formalaşmağa başlamışdır [1-5]. Hal-hazırda dünyada elektron hazırlığın qiymətləndirilməsi, monitorinqin aparılması, ölkələrin potensialının analizi və müqayisəli təhlili üçün mövcud praktiki təcrübə və metodiki potensial vardır. Belə metodikalar kimi, Ümumdünya Telekommunikasiya İttifaqının İnformasiya Cəmiyyətinin (İC-nin) ölçülməsinə dair İKT-nin inkişaf indeksi (*ICT Development Index (IDI)*), BMT-nin elektron dövlətin (e-dövlətin) formalaşdırılması və istifadəsinə dair e-dövlətin inkişaf indeksi (*e-government development index*), Ümumdünya İqtisadi Forumunun şəbəkə hazırlıq indeksi (*The networked readiness index*), rəqəmsal imkanlar indeksi (*Digital Opportunity Index*), Avropa Birliyi ölkələrinin e-dövlətin inkişaf səviyyəsinin ölçülməsi üçün indikatorlar sistemi (*Capgemini şirkəti*) göstərilə bilər [4-8].

Azərbaycan Respublikasında dövlət idarəçiliyinin və e-dövlətin inkişafının monitorinqi metodikasının işlənməsi üçün beynəlxalq indekslərin tədqiq olunmasını mühüm amil hesab etmək olar. Həmçinin qeyd etmək lazımdır ki, ölkəmizin beynəlxalq reytinglərin hansı pilləsində qərarlaşması regionda tutduğumuz mövqeyin qiymətləndirilməsi baxımından çox mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Bu indikatorlar isə Azərbaycan Respublikasında IC-nin inkişaf strategiyasının yerinə yetirilməsinin göstəricisidir. Bu baxımdan, ölkəmizdə IC-nin monitoring sisteminin yaradılması aktual məsələdir.

Elektron hazırlığın qiymətləndirilməsi üzrə beynəlxalq təcrübə

Qlobal IC-nin formalaşdırılması prosesində ən çox nəzərə çarpan tendensiya kimi elektron hazırlığın yüksəlişini və e-dövlət modellərinin inkişafının sürətlənməsini göstərmək olar. Bu tendensiyaların müntəzəm monitorinqi bir çox beynəlxalq və milli təşkilatların əsas diqqət mərkəzindədir.

Son illər dövlət idarəçiliyində informasiya-kommunikasiya texnologiyaları (İKT) daha çox əhəmiyyət daşımağa başlamışdır. Qərbi Avropada 2003-cü ildə ölkələrin e-dövlət quruculuğuna çəkilən xərcləri 3 milyard dollara, 2004-cü ildə 4 milyard dollara

bərabər olduğu halda, 2007-ci ildə bu rəqəm 6 milyarda çatmışdır. Buna görə də müvafiq investisiyaların məqsədyönlülüyü barədə tez-tez müxtəlif fikirlər səslənir [6,7,9-12].

İC-nin, e-dövlətin inkişafının qiymətləndirilməsi üçün indikator sisteminin, eləcə də, monitoring metodikasının işlənməsi aktual məsələlərdən biridir. Qiymətləndirmə və monitoring sisteminin işlənməsi IC-nin formalaşdırılmasına və inkişafına, e-dövlət proqramının həyata keçirilməsinə nəzarət etməyə, dinamikani təhlil edərək effektiv qərarlar qəbul etməyə imkan verir.

E-dövlətin formalaşdırılması hakimiyyət orqanlarının fəaliyyətində şəffaflığın, informasiya azadlığının təmin olunmasına, hakimiyyət orqanlarının fəaliyyətində səmərəliliyin yüksəldilməsinə, demokratiyanın inkişafına və insan hüquqlarının təmin olunmasına, vətəndaşların fiziki imkanlarından asılı olmayaraq dövlətin idarə olunmasında yaxından iştirakına, on-layn mühitdə dövlət xidmətlərinin göstərilməsinə xidmət edir.

Bu baxımdan, qiymətləndirmə və monitoring sisteminin yaradılması aşağıdakı məsələlərin həllini zəruri edir [2,3,5,13,14]:

- IC-nin, e-dövlətin inkişafının qiymətləndirilməsinə dair beynəlxalq təcrübə;
- IC-nin, e-dövlətin, İKT-nin inkişaf indikatorları sisteminin yaradılması;
- IC-nin, e-dövlətin formalaşdırılması, inkişafının qiymətləndirilməsi və monitoring metodikalarının işlənməsi;
- İndeks və indikatorların qeydiyyatının aparılması üçün informasiya resursunun yaradılması.

Beynəlxalq təcrübə əsas götürülərək, ölkənin regionlarının e-dövlətə hazırlıq indeksi 5 göstəricinin qiyməti əsasında formalaşdırılır [12-15]:

- İKT infrastrukturunu (hakimiyyət orqanlarının, əhəlinin və biznes sektorunun İKT-dən istifadəsi);
- İnsan resursları (təhsilin səviyyəsi, İKT-dən istifadə bacarığı, İnternet və e-dövlət xidmətlərindən istifadə motivasiyası);
- Normativ-hüquqi baza;
- Hakimiyyət orqanlarına informasiyanın çatdırılması, əhəliyə və biznes sektoruna fasiləsiz xidmətlərin göstərilməsi (rəsmi saytların qiymətləndirilməsi);
- Əhəlinin və biznes sektorunun e-dövlət xidmətlərindən istifadəsi.

Harvard Universitetinin beynəlxalq inkişaf mərkəzinin təklif etdiyi metodologiya əsasında ölkənin IC-ə hazırlığı 5 sahə üzrə aparılır: insan resursu, İKT-dən istifadə imkanı, təhsildə İKT, biznesdə İKT, e-dövlət [2,5,7,14].

Elektron hazırlığın qiymətləndirilməsi metodikası ümumilikdə Harvard metodologiyasına əsaslanır və bununla bağlı aşağıdakıları qeyd etmək olar [15-17]:

- Monitoring və qiymətləndirmə üçün sahələrin müəyyənləşdirilməsi (sahələr kimi insan resursu, İKT-dən istifadə imkanı, təhsildə İKT, biznesdə İKT, e-dövlət və s. götürülə bilər);
- Hər bir sahə üzrə qiymətləndirilməsi aparılacaq parametrlərin müəyyənləşdirilməsi;
- Hər bir parametr üçün kəmiyyət və keyfiyyət indikatorlarının seçilməsi;
- Parametrlərin qiymətləndirilməsi üçün metrikanın verilməsi.

Əvvəlcə indikatorlar analiz edilir və parametrlər qiymətləndirilir. Daha sonra parametrlərin alınmış qiymətlərinin əsasında sahələrin monitoringi aparılır. Sonda sahələrin inkişaf səviyyəsi ilə ölkənin elektron hazırlığının səviyyəsi müəyyən edilir.

Ümumiyyətlə, beynəlxalq təcrübədə Harvard metodologiyasından fərqli olaraq, elektron hazırlığın qiymətləndirilməsi üçün mövcud metodikaya əlavə indikatorlar daxil edilir. Məsələn, Elektron Avropa Proqramı çərçivəsində Avropada İC-nin inkişafının monitorinqi üçün əlavə indikatorlardan istifadə olunur. Onu da qeyd etmək lazımdır ki, Elektron Azərbaycan Dövlət Proqramı çərçivəsində elektron hazırlığın monitorinqi üçün bu metodikaya beynəlxalq təcrübədə istifadə olunan indeks və indikatorlar əlavə oluna bilər. Bu cür yanaşma ölkənin regionda tutduğu mövqeni təyin etməyə, eləcə də, ayrı-ayrı indikatorlar səviyyəsində monitorinqin aparılmasına imkan verir və bu, müəyyən sahənin inkişaf siyasətinin formalaşdırılması üçün güclü vasitə rolunu oynayır.

Qabaqcıl dünya təcrübəsi nəzərə alınaraq, elektron hazırlığın qiymətləndirilməsini 2 mərhələyə ayırmaq olar: elektron inkişafın ilkin şərtləri və elektron inkişaf. Birinci mərhələdə elektron inkişafın ilkin şərtləri kimi insan resursları və İKT-nin imkanlarından istifadə indikatorları, ikinci mərhələdə isə təhsildə, biznesdə İKT-nin tətbiqi və e-dövlətin hazırlığının qiymətləndirilməsi indikatorları əsas götürülür.

İNSAN RESURSU

-+● Təhsillə bağlı indikator
-+● Ali təhsillə bağlı indikator
-+● Əhalinin savadlılığı indikatoru
-+● Tələbə indikatoru
-+● Təhsil alanlarla bağlı indikator
-+● Tələbələrin İKT savadlılığı indikatoru
-+● Kompüterlə işləmə bacarığı indikatoru
-+● Əhalinin kompüterdən iş məqsədilə istifadəsi indikatoru
-+● Kompüter hazırlığı indikatoru
-+● Evdə kompüterə sahib olma indikatoru
-+● İnternetdən müntəzəm istifadə indikatoru
-+● Elektron poçtdan istifadə indikatoru

TELEKOMMUNİKASIYA İNFRASTRUKTURU

-+● Stasionar telefon əlaqəsinin dayanıqlılıq indikatoru
-+● Mobil əlaqə indikatoru
-+● Kompüter təminatı indikatoru
-+● İnternetə kommutasiyalı kanalla çıxış imkanı indikatoru
-+● İnternetə genişzolaqlı kanalla çıxış imkanı indikatoru
-+● Məişətdə internetə genişzolaqlı kanalla çıxış imkanı indikatoru

ŞƏBƏKƏ RESURLARINDAN İSTİFADƏ

-+● Şəbəkə resurslarından istifadə indeksi

Şəkil 1. E-hazırlığın qiymətləndirilməsi indeksi və indikatorları

Ümumiyyətlə, İC-nin inkişaf strategiyasının yerinə yetrilməsində xüsusən e-dövlətin formalaşdırılması və inkişafının qiymətləndirilməsi indikatoru mühüm əhəmiyyət kəsb edir. E-dövlətin tətbiq edilməsində dövlətin hazırlığının qiymətləndirilməsi üçün insan resursu (*Human Capital*), telekommunikasiya infrastrukturunu (*Telecommunications Infrastructure*) və Şəbəkə resurslarından istifadə indeksi istifadə olunur. Hər bir indeks üzrə uyğun indikatorlar müəyyən edilmişdir. İndeks və indikatorların struktur sxemi **Şəkil 1-də** göstərilmişdir [3-6,15].

Qeyd etmək lazımdır ki, elektron hazırlığın qiymətləndirilməsi ilə yanaşı, ölkədə İC-nin inkişaf strategiyasının və e-dövlət proqramlarının həyata keçirilməsinə dair cari vəziyyətin monitorinqinin aparılması mühüm məsələlərdən biridir. Bu məqsədlə ölkənin

icra hakimiyyəti orqanlarında elektron texnologiyaların istifadə səviyyəsinin müəyyənləşdirilməsi, reytinglərin hazırlanması üçün metodikalar işlənir. Reytinglərin hazırlanması icra hakimiyyəti orqanlarında sorğuların keçirilməsi, veb-saytların monitorinqi əsasında aparılır.

E-dövlətin monitorinq sisteminin konseptual əsasları

İnformasiya cəmiyyətinin qurulması dövlət siyasətinin əsas prioritetlərindən biri kimi qəbul edilir. Bu siyasətin əsas vəzifələrinə insan resurslarının inkişafı, vətəndaşların məlumat almaq, onu yaymaq və istifadə etmək hüquqları, sosial və intellektual potensialının möhkəmləndirilməsi, vahid milli elektron informasiya məkanının formalaşdırılması, milli İKT məhsullarının istehsalı, informasiya təhlükəsizliyinin təmin edilməsi, qlobal informasiya fəzasına inteqrasiya, ölkənin elektron geriliyinin aradan qaldırılması, şəffaf dövlət və yerli özünüidarəetmənin, e-dövlətin formalaşdırılması və s. kimi mühüm məsələlər daxildir.

İC-nin transformasiyalı inkişafı prosesində e-dövlətin formalaşdırılması əsas komponentlərdən biridir və müvafiq inkişaf strategiyasının həyata keçirilməsinin baza indikatorlarından hesab olunur. İC-nin qiymətləndirilməsi və mövcud vəziyyətin analiz olunması baxımından e-dövlətin monitorinq sisteminin yaradılması mühüm məsələdir.

Ümumiyyətlə, dövlət idarəetmə konsepsiyası kimi e-dövlət - normativ-hüquqi bazanın, büdcə gəlirlərinin və xərclərinin formalaşdırılması prinsiplərinin dəyişdirilməsi, elektron sənədlərə və rəqlamentlərə legitim statusun verilməsi, dövlət idarəçiliyində islahatların aparılması və e-hökumətin uğurlu fəaliyyəti üçün zəruri olan tədbirlər toplusudur. Bu mənada e-dövlətin qurulması üçün bir sıra problemlərin (texnoloji, normativ-hüquqi baza, kadrların təhsili, elmi və s.) həll olunması vacib məsələlərdən biridir.

E-dövlət quruculuğu prosesində qarşıya çıxan əsas məsələlər e-dövlətin tərkibinə daxil olan hər bir qurumun fəaliyyət planına daxil edilməli, bu prosesin menecmenti həyata keçirilməli, fasiləsiz və ya müəyyən dövrlər üzrə monitorinqi aparılmalı, bununla yanaşı, e-hökumətin baza və spesifik (subyektlərin fəaliyyətini nəzərə almaqla) indikatorlar sistemi işlənilməlidir.

E-hökumətin formalaşdırılması ilə bağlı qəbul edilmiş dövlət proqramlarında e-hökumət anlayışına aydınlıq gətirmək məqsədi ilə qeyd edilir ki, e-hökumət, ondan daha geniş olan e-dövlət ideyasının tərkib hissəsidir və əsasən, hökumət sektorunu əhatə edir [14,18-21]. Bu baxımdan, layihələrin icrası zamanı “E-hökumət” anlayışı hüquqi nöqteyi-nəzərdən çəşqınlıq yaradır. E-hökumətin, dövlət hakimiyyətinin bütün qollarını – icra, qanunvericilik və məhkəmə, həmçinin bələdiyyə orqanlarını əhatə edib-etmədiyi aydın olmur. Bu isə, təbii ki, İC-nin indikatorlar sisteminin işlənilməsi, eləcə də, monitorinq sisteminin yaradılmasında çətinliklər yaradır və real vəziyyətin monitorinqinin aparılmasına imkan vermir. Bu da, heç şübhəsiz ki, ölkə üzrə formalaşan İC çərçivəsində rəqəmsal fərqliliklərin yaranmasına səbəb olacaqdır.

Elektron hökumət – icra hakimiyyəti orqanlarının fəaliyyətinin hər bir vətəndaş üçün açıq olan şəbəkədə həyata keçirilməsi qarşıya məqsəd qoyulur.

Elektron dövlət – İKT-nin köməyilə icra hakimiyyəti orqanlarının (e-hökumət) fəaliyyəti ilə yanaşı, parlament (elektron parlament) və məhkəmə hakimiyyəti orqanlarının (elektron məhkəmə) fəaliyyətini də dəstəkləyir.

“E-dövlət” anlayışı ingilis dilində “*e-government*” anlayışına daha uyğun gəlir. Bəzi hallarda bu anlayış “e-hökumət” kimi tərcümə olunur, lakin bu, onun mənalardan yalnız biridir. Müasir beynəlxalq hüquqi sənədlərdə, xüsusən, Avropa İnsan Hüquqları Məhkəməsinin qərarlarında “*government*” termini dövləti bütövlükdə ifadə etmək mənasında işlədilir [14,18,20,21]. (Qeyd edək ki, gələcəkdə belə anlaşılmazlıqları aradan qaldırmaq məqsədilə e-dövlət anlayışından istifadə edəcəyik.)

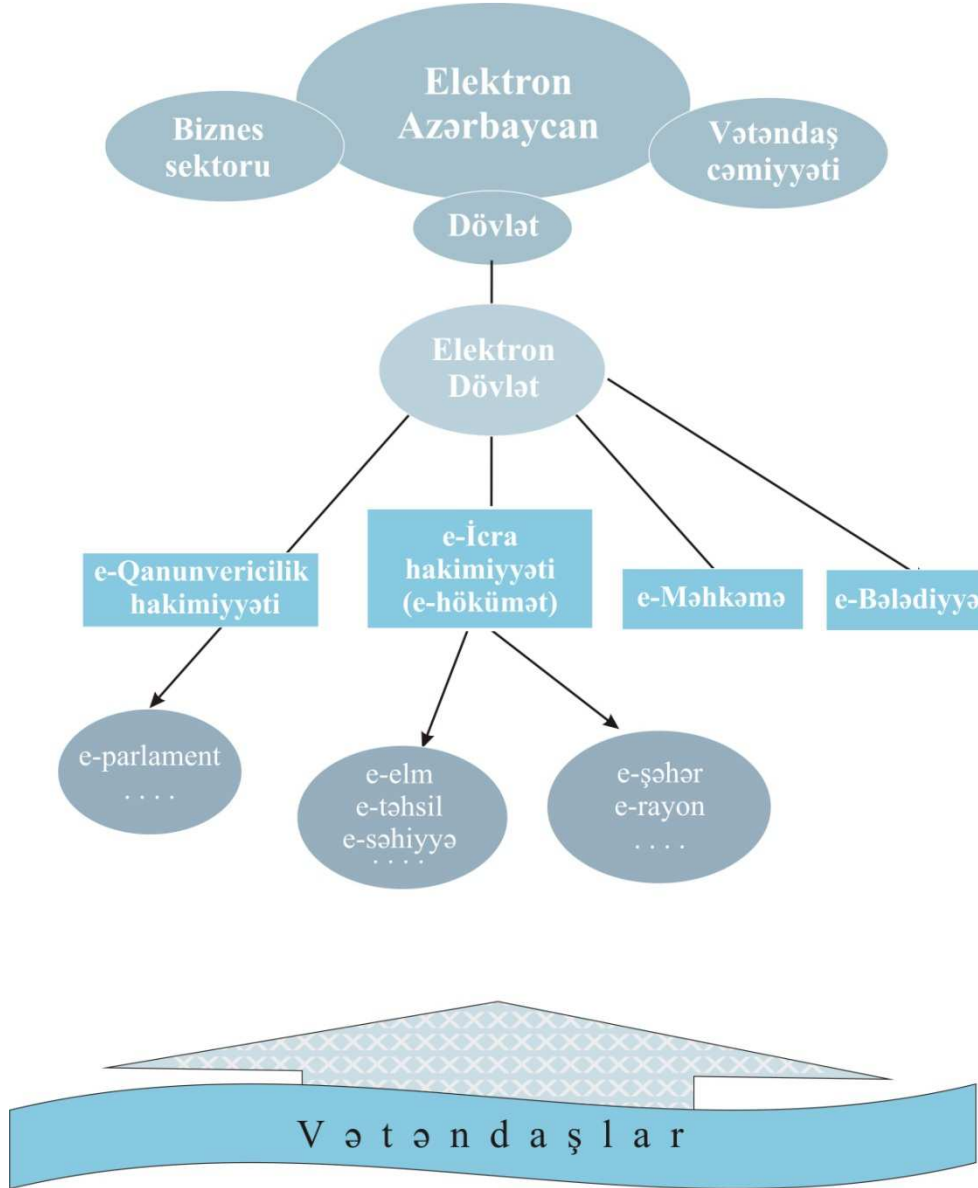
İC-nin inkişaf indikatorlarının müəyyənləşdirilməsi və e-dövlət indikator sisteminin formalaşdırılması məqsədilə həyata keçirilən dövlət proqramlarının fəaliyyət planının 2 pillədə hazırlanması təklif olunur. Aşağı pillədə ayrı-ayrı mərkəzi, yerli icra hakimiyyəti orqanlarının, məhkəmə, qanunvericilik, eyni zamanda, bələdiyyə orqanlarının sahə fəaliyyət planları (məsələn, e-nazirlik, e-rayon, e-bələdiyyə və s.) hazırlanır. Yuxarı pillədə isə ölkə üzrə baş fəaliyyət planı tərtib olunur. Sahələr üzrə fəaliyyət planlarında müvafiq dövlət hakimiyyəti orqanlarının ölkə səviyyəsində, yerli icra və özünüidarəetmə orqanlarının aid olduğu inzibati-ərazi bölgüləri üzrə İKT layihələri həyata keçirilir. Bunlara misal olaraq, təhsil sistemində İKT-nin tətbiqinə dair, e-elm üzrə, gömrük sistemi üzrə fəaliyyət proqramlarını və s. göstərmək olar. Baş fəaliyyət planı çərçivəsində isə bu orqanlar arasında informasiya mübadiləsinin təşkili, vətəndaşların hakimiyyət orqanları ilə interaktiv, on-layn münasibətlərinin yaradılması, normativ-hüquqi bazanın təkmilləşdirilməsi və yeni qanunvericilik aktlarının işlənməsi, *gov.az* portalının yaradılması, bu sahə üzrə kadrların hazırlanması, informasiya təhlükəsizliyinin təmin olunması, on-layn mühitində dövlət sirrinin qorunması, beynəlxalq qurumlar qarşısında qəbul olunmuş öhdəliklərin həyata keçirilməsi, fərdi məlumatların toxunulmazlığı, strateji əhəmiyyətli informasiya resurslarının saxlanması, e-imza və e-sənəd dövriyyəsi texnologiyalarının tətbiqi, şəbəkə infrastrukturunun inkişafı, monitorinq mexanizmlərinin işlənməsi və s. kimi məsələlərin yerinə yetirilməsi nəzərdə tutulmalıdır. Bu konseptual yanaşma qəbul olunarsa, onda İKT sahəsində hər bir dövlət hakimiyyəti orqanının üzərinə düşən vəzifə və məsuliyyət aydın olar, dövlət sektorunda İKT-nin tətbiqi nəticəsində rəqəmsal fərqliliklər minimuma endirilər, monitorinqlər aparmaq asanlaşar, prosesin menecmenti yüksək səviyyədə aparıla bilər, müqayisəli təhlil aparmaqla gələcəkdə daha səmərəli baş fəaliyyət planları hazırlamaq olar. Bu isə, öz növbəsində, e-dövlətin formalaşması və inkişafını (dinamikasını) qiymətləndirməyə imkan verən baza, sahələr və inzibati ərazi bölgüləri üzrə indikatorların işlənməsi, onların da əsasında monitorinq sisteminin yaradılmasına imkan verir.

Təbiidir ki, e-dövlətin qurulması üçün bir sıra problemlərin (texnoloji, normativ-hüquqi baza, kadrların təhsili, elmi və s.) həlli mühüm şərtidir. Mövcud qabaqcıl təcrübə əsas götürülərək, ölkəmizdə də e-dövlət quruculuğu həm üfüqi, həm də şaquli idarəetmə prinsipləri əsasında formalaşdırılmalıdır. Bu baxımdan, e-dövlətin tərkibinə daxil olan hər bir qurumun fəaliyyət planı olmalı, inkişafını xarakterizə edən indikatorlar müəyyənləşdirilməli, bu prosesin menecmenti həyata keçirilməli və fasiləsiz (yaxud müəyyən dövrlər üzrə) monitorinqi aparılmalıdır. Eləcə də, e-dövlətin baza və spesifik indikatorlar sistemi işlənməlidir.

Monitorinq sisteminin yaradılmasında qarşıya çıxan əsas problem sahələr üzrə indeks və indikator sisteminin müəyyənləşdirilməsidir. Qabaqcıl təcrübədən istifadə edərək, indeks və indikatorlar yerli şərait nəzərə alınmaqla formalaşdırılmalıdır. Sistemin özünə isə beynəlxalq səviyyədə qəbul edilmiş indikatorlar və lokal ehtiyaclara cavab verən parametrlər daxil edilməlidir.

Ümumiyyətlə, dövlətin idarəetmə formasından asılı olaraq, e-dövlətin konseptual arxitekturasını **Şəkil 2-də** göstərildiyi kimi təsvir etmək olar.

Konseptual arxitektura göstərildiyi kimi, e-hökumət e-dövlətin bir qolunu təşkil edir.

Şəkil 2. E-dövlətin konseptual arxitekturası

Başqa sözlə, e-dövlətin fəaliyyətini İKT-nin köməyi ilə icra hakimiyyəti (e-hökumət) ilə yanaşı, parlament (e-parlament), məhkəmə orqanları (e-məhkəmə) və yerli özünüidarəetmə orqanlarını (e-bələdiyyə) də dəstəkləyir. Məqsəd e-qanunvericilik hakimiyyətinin, e-icra hakimiyyətinin (e-hökumət), e-məhkəmənin və yerli özünüidarəetmə orqanlarının (e-bələdiyyə) keyfiyyət və kəmiyyət indikatorlarının müəyyənləşdirilməsi və e-dövlətin qiymətləndirmə, monitoringq sisteminin yaradılmasıdır.

Monitoringq və qiymətləndirmə sisteminin yaradılmasının nəticəsi kimi aşağıdakıları qeyd etmək olar:

- Ölkəmizin beynəlxalq reyting siyahısında daha yuxarı pillələrə qalxması;

- E-dövlətin inkişafına dair daha dəqiq, etibarlı informasiya əldə etmək;
- E-dövlətin inkişafının zəif olduğu regionların aşkar olunması və müvafiq tədbirlərin görülməsi;
- Dövlət proqramlarının, layihələrin icrası zamanı büdcə vəsaitlərinin istifadəsində səmərəliliyin yüksəldilməsi;
- E-dövlət proqramlarının həyata keçirilməsi prosesində dövlət orqanlarının motivasiyasının gücləndirilməsi, inteqrasiyasının intensivləşdirilməsi;
- İC-nin on-layn monitoring sisteminin yaradılması.

Qeyd etmək lazımdır ki, hal-hazırda monitoring və qiymətləndirmə məsələsi, xüsusilə e-dövlət layihələrinin, proqramlarının həyata keçirilməsi üçün aktualıq kəsb edir. Belə ki, hal-hazırda e-dövlətin mərkəzləşdirilmiş monitoringi və qiymətləndirilməsi sistemi praktiki olaraq mövcud deyil. Bu baxımdan, ölkəmizin e-dövlət proqramının həyata keçirilməsində hansı mərhələdə olduğunu qiymətləndirmək çətindir. Müxtəlif mənbələr özləri müəyyən nəticə çıxarmaqla hər zaman üçün mötəbərliyə söykənməyən informasiyaya əsaslanırlar. Bu baxımdan, kompleks qiymətləndirmə və monitoring sisteminin yaradılmasına ehtiyac vardır. Sistemin özünə isə beynəlxalq səviyyədə qəbul edilmiş indikatorlar və lokal ehtiyaclara cavab verən parametrlər daxil edilməlidir.

Monitoring sisteminin yaradılması e-dövlət layihəsinin həyata keçirilməsində sosial-iqtisadi səmərəliliyə, şəffaflığa nail olmağa və fəaliyyət planından irəli gələn tədbirlərin həyata keçirilməsinə, qoyulmuş məsələlərin prioritetliliyinin müəyyənləşdirilməsində dəqiq meyarların təyin olunmasına kömək edə bilər.

Nəticə

İC-nin inkişafı müxtəlif dövlətlərin inkişafının prioritet istiqamətini təşkil edir. Aparılan araşdırmalardan da aydın olduğu kimi, İC-nin inkişafının monitoringi yalnız İKT-nin əlyətərliliyi və ondan istifadə indikatorları ilə məhdudlaşa bilməz. Bu baxımdan, İC-nin inkişafına əhəmiyyətli dərəcədə təsir edən amillərə dövlət tərəfindən daim nəzarət olunmalı, analiz olunaraq qiymətləndirmə aparılmalıdır. İC-nin inkişaf strategiyasının məqsədi İKT-nin istehsalını və ondan istifadəni stimullaşdıraraq İKT infrastrukturunun və insan resursunun inkişafını təmin etmək, informasiya mühitinin formalaşmasına zəmin yaratmaqdan ibarətdir. İC-nin monitoring sisteminin yaradılması rəqəmsal fərqliliyin aradan qaldırılmasına, İKT infrastrukturunu zəif inkişaf etmiş regionların müəyyənləşdirilməsinə, ucqar regionlarla şəhər mərkəzləri arasında əlaqənin yaradılmasına və regionlarda həyat səviyyəsinin yaxşılaşdırılmasına, ümumiyyətlə isə, ölkədə İC-nin inkişafını ləngidən amillərin aradan qaldırılmasına imkan verəcəkdir.

Ədəbiyyat

1. Зенина О. В. Информационное общество: цифровое настоящее и цифровое будущее, достижения и противоречия, <http://www.zpu-journal.ru/e-zpu/2009/4/Zenina/>
2. Мониторинг информационного общества и обществ знаний, <http://www.ifap.ru/library/book097.pdf>
3. Бортвин Д.О., Лобза Е.В., Хасаншин Р.Р. Оценка инновационного потенциала через призму индикаторов развития информационного общества и экономики знаний / Вестник международных организаций, № 1 (27), 2010, с. 33-50,
4. Ковалев М. Создание электронного правительства с учетом международного опыта / Банковский вестник, Червень, 2006, с.16–25

5. Чугунов А.В. Оценка эффективности развития электронного правительства: международные индексы и российский опыт, [www.government.nnov.ru/ data/objects/0004/6444/6.doc](http://www.government.nnov.ru/data/objects/0004/6444/6.doc)
6. United Nations E-Government Survey 2010, http://www2.unpan.org/egovkb/global_reports/10report.htm
7. The Global Information Technology Report 2009-2010, <http://www.weforum.org/en/initiatives/gcp/Global%20Information%20Technology%20Report/index.htm>
8. Measuring the Information Society 2010, <http://www.itu.int/ITU-D/ict/publications/idi/2010/index.html>
9. Столяров А.В. Проблемы информационного общества, www.stolyarov.info/books/infosoc
10. Алаев Е. Электронное правительство как концепция управления, <http://www.cnews.ru/reviews>
11. Кононова Е.Н. Информационное общество: теория и проблемы становления в России, vestnik.ssu.samara.ru/gum/2008web7/econ/.../Kononova.pdf
12. Андропова О., Николаев А. Электронное правительство в Европе и мире. http://www.ci.ru/inform22_01/p_0600.htm, 2006
13. Создание системы мониторинга реализации проектов «Электронного Правительства», <http://www.pmpractice.ru/projects/1237/>
14. Чугунов А.В. «Электронное государство»: международный опыт и формирование российской концепции, www.rapn.ru/partner/files/shugunov.pdf
15. Чугунов А.В. Индекс ООН готовности стран к «электронному правительству»: соотнесение с российскими данными / Информационные ресурсы России. 2009. №1 (107). с. 22–24.
16. Harvard University's Center for International Development (CID) Readiness for the Networked World: A guide for developing countries, <http://cyber.law.harvard.edu/readinessguide/>
17. Готовность регионов к е-правительству, <http://www.svobodainfo.org/ru/node/231>
18. Богдановская И.Ю. Концепция «электронного государства» (сравнительно-правовые аспекты) // Доклад на IV Научно-практической конференции «Право и Интернет: теория и практика» http://www.parkmedia.ru/conf.asp?ob_no=346
19. Azərbaycan Respublikasında rabitə və informasiya texnologiyalarının inkişafı üzrə 2010-2012-ci illər üçün Dövlət Proqramı (Elektron Azərbaycan), <http://www.mincom.gov.az/az/main.html>
20. De' R. Electronic governance theory // ICEGOV'2008, December 01–04, 2008, pp. 11–15.
21. Traunmüller R. Leitner C. e-Government: State and Perspectives // ICEGOV'2008, December 01–04, 2008, pp. 4–7.

УДК 004.9(738):351/354

Юсифов Ф.Ф.

Институт Информационных Технологий НАНА, Баку, Азербайджан

farhadyusifov@gmail.com

Мониторинг информационного общества: существующие проблемы и способы их решения

В статье исследованы проблемы измерения информационного общества, изложена существующая ситуация и проанализирован международный опыт в этой сфере. Даны рекомендации по созданию концептуальной архитектуры э-государства и системы мониторинга.

Ключевые слова: информационное общество, электронное государство, электронное правительство, мониторинг, индекс электронной готовности.

Yusifov F.F.

Institute of Information Technology of ANAS, Baku, Azerbaijan

farhadyusifov@gmail.com

Monitoring the information society: current problems and solutions

Problems of information society measurement was briefly survey, of the current state and international experience has been analyzed. Recommendations on creating has been outlined conceptual architecture of e-government and monitoring system are proposed.

Key words: information society, electronic government, electronic governance, monitoring, e-readiness index